

מסקנות מבצעים ממלחמת רוסיה-גאורגיה

אף שנמשכה זמן קצר ואף שהייתה מצומצמת בהיקפה, ניתן להסיק ממלחמת רוסיה-גאורגיה לא מעט מסקנות מבצעיות חשובות. המאמר הזה מציג כמה מהן

שיירה רוסית בדרך לדרום־אוסטיה, 9 באוגוסט 2008
באמצעות המלחמה ביקשה רוסיה להפגין נכונות
לפעול באופן כוחני כדי להגן על האינטרסים שלה,
להניא את המערב מלהתערב ב"חצר האחורית" שלה
ולהרתיע את מדינות הגוש המזרחי לשעבר מלנקוט
מדיניות המנוגדת לרצונה

רס"ן ליעד גלכוע
רמ"ד התורות התחומיות
בחטיבת תוה"ד

שורשי המלחמה בין רוסיה לגאורגיה טמונים בסכסוכים שנותרו ללא פתרון בקווקז מאז התפרקה ברית המועצות. הסיבה המיידית לפרוץ המלחמה הייתה רצונה של גאורגיה להשליט את ריבונותה על דרום-אוסטיה, מחוז אוטונומי ברפובליקה הסובייטית הסוציאליסטית של גאורגיה שהכריז על עצמאותו ב-1990. לאחר שגאורגיה כשלה בניסיונה לדכא את הבדלנות בחבל הכריזו הצדדים ביוני 1992 על הפסקת אש, וזו הביאה להפרדה דה-פקטו ביניהם. ניסיון של גאורגיה ב-1993 להחזיר את ריבונותה על חבל בדלני נוסף - אבחזיה - כשל אף הוא.

השקט היחסי באזור נשמר עד 2004. באותה השנה שוב ניסתה גאורגיה - בהנהגת מיכאיל סאאקשווילי - להשליט את ריבונותה על דרום-אוסטיה, אך כשלה פעם נוספת. בין הרוסים לאוסטים התפתחה מערכת יחסים של תועלת הדדית, וברבות השנים הפכו למעשה הרשויות בדרום-אוסטיה לעושי דברה של רוסיה. בד בבד הלכו והידרדרו היחסים בין רוסיה לבין גאורגיה ככל שגאורגיה הגבירה את שיתוף הפעולה הביטחוני שלה עם ארה"ב ועם נאט"ו.¹ בין יוני לאוגוסט 2008 הסלים הסכסוך בדרום-אוסטיה: התנגשויות חמורות פרצו בין הגאורגים לאוסטים, וגאורגיה האשימה את רוסיה בביצוע פרובוקציות בחבל. כשניסתה גאורגיה פעם נוספת לכפות את מרותה על החבל, לא עמדה רוסיה מנגד. באמצעות המלחמה ביקשה רוסיה להפגין נכונות לפעול באופן כוחני כדי להגן על האינטרסים שלה, להניא את המערב מלהתערב ב"חצר האחורית" שלה ולהרתיע את מדינות הגוש המזרחי לשעבר מלקוט מדיניות המנוגדת לרצונה.²

מהלכי המלחמה³

בלילה שבין 7 ל-8 באוגוסט 2008 פתחה גאורגיה במבצע רחב היקף בבירת דרום-אוסטיה צחינוואלי ובסביבותיה.⁴ השכם בבוקר 8 באוגוסט פתחו כוחות גאורגיים במתקפה יבשתית על צחינוואלי ובמקביל פעלו ממערב לעיר וממזרחה. עד לשעות אחר הצהריים הצליח צבא גאורגיה להשתלט על חלק ניכר מצחינוואלי ועל כמה כפרים שמסביב לה נוכח התנגדות הולכת וגוברת - בעיקר אש שירו כוחות רוסיים מהאוויר ומהיבשה. אולם המהלכים שנקט צבא גאורגיה באגפיה של צחינוואלי נכשלו בדרך כלל, ולא עלה בידו למלא את משימתו המרכזית: לחסום את הדרכים הראשיות המובילות לצחינוואלי ממערב ורוקי ומהבסיס הצבאי בג'אוה.

צבא רוסיה הצטרף מיד ללחימה באמצעות כוחות קרקע, אוויר וים ותקף גם מטרות גאורגיות מחוץ לדרום-אוסטיה. כבר בבוקר 8 באוגוסט החל חיל האוויר של רוסיה לתקוף מטרות במרכז גאורגיה, ובהדרגה הוא הרחיב את תקיפותיו לחלקים אחרים של המדינה. התקיפות האלה היו גם נגד מטרות אזרחיות.

נוכח ההתנגדות העזה נאלץ צבא גאורגיה ב-8 באוגוסט בערב לסגת ממרכז צחינוואלי, אולם הוסיף להחזיק בעמדותיו בדרום העיר. לאחר שהתארגן מחדש הוא ניסה למחרת בשעות אחרי הצהריים להשתלט שוב על העמדות שמהן נסוג, אולם נתקל בהתנגדות, ספג אבדות ונאלץ שוב לסגת.

ב-10 באוגוסט אחרי הצהריים כבר ניכרו סימני שבירה בקרב החיילים הגאורגים - תוצאה של לחץ רוסי הולך וגדל. שעות ספורות לאחר מכן הכריזה גאורגיה על הפסקת אש חד-צדדית ועל הסגת כוחותיה

מדרום-אוסטיה. הנסיגה הושלמה כמעט לגמרי בחצות הלילה שבין 10 ל-11 באוגוסט. הכוחות הגאורגיים נסוגו לגורי, אך במהלך 11 באוגוסט התפנו גם משם והחלו להכין קו הגנה לאורך ההרים כדי להגן על הבירה טביליסי. ב-12 באוגוסט חצה צבא רוסיה את הגבול בין דרום-אוסטיה לגאורגיה וכבש את גורי שעל הדרך המובילה לטביליסי. בעקבות ההסלמה בדרום-אוסטיה התרחב העימות גם לחבל אבחזיה. ב-9 באוגוסט עגנו כמה כלי שיט רוסיים בנמל אוצ'אמצ'ירה באבחזיה, ואילו כלי שיט אחרים אכפו "אזור ביטחון ימי" לאורך חלק ניכר מהחוף של גאורגיה.

בשעות אחרי הצהריים דרשו האבחזים מכוח האו"ם המפקח על עמק קודורי לפנות מיד את בסיסו, ולאחר עזיבתו החלו לתקוף את חלקו העליון של העמק, שהיה השטח היחיד באבחזיה שנותר בשליטה גאורגית לאחר שהסתיימה מלחמת אבחזיה ב-1994 (בעקבות אותה המלחמה זכתה אבחזיה לעצמאות דה-פקטו מגאורגיה).

בלילה שבין 9 ל-10 באוגוסט חצו כוחות אבחזיים את קו הפסקת האש על נהר איגורי וחדרו לשטח שבשליטת גאורגיה. ב-10 באוגוסט המשיכה רוסיה לתגבר את כוחותיה באבחזיה, והחל משעות הערב חצה גם צבא רוסיה את קו הפסקת האש, חדר לעומק השטח שבשליטת גאורגיה וכבש כמה יישובים.

בלילה שבין 11 ל-12 באוגוסט נסוגו הכוחות הגאורגיים יחד עם מרבית האוכלוסייה המקומית מחלקו העליון של עמק קודורי. ב-12 וב-13 באוגוסט השלימו כוחות אבחזיים ורוסיים את כיבוש העמק. הפסקת האש שעליה הסכימו הצדדים בתיווכו של נשיא צרפת ניקולא סרקוזי אמורה הייתה להיכנס לתוקף ב-12 באוגוסט בשעה 15:00, אולם צבא רוסיה וכוחות של דרום-אוסטיה המשיכו להתקדם בתוך שטח גאורגיה לפחות עד 16 באוגוסט.

נראה שגאורגיה הטילה למלחמה סד"כ הכולל ארבע חטיבות חי"ר, חטיבת ארטילריה, גדוד טנקים ויחידות הגנה אווירית - בסך הכול בין 10,000 ל-11 אלף לוחמים. חיילי חטיבת חי"ר 1, הנחשבת לעילית של צבא גאורגיה, היו מוצבים בעיראק עם פרוץ הקרבות. האמריקנים אומנם מיהרו להטיס אותם לגאורגיה, אך הם לא הספיקו להשתתף במלחמה.

להערכת מקורות שונים פלשו לגאורגיה באוגוסט 2008 בין 25 ל-30 אלף חיילים רוסיים. לרשותם עמדו 1,200 כלי רק"ם וארטילריה כבדה, 200 מטוסים ו-40 מסוקים. בחזית המזרחית סייעו לכוחות הרוסיים כמה אלפי אוסטים חמושים ואנשי מיליציה מצפון הקווקז; בחזית המערבית סייעו לרוסים 10,000 חיילים אבחזים ואנשי מיליציה מצוידים במשוריינים.

לטענת טביליסי, נהרגו במלחמה 171 אנשי צבא וביטחון גאורגים ו-228 אזרחים (להערכת המודיעין הצבאי של רוסיה נהרגו במלחמה כ-3,000 מאנשי כוחות הביטחון הגאורגיים). הרוסים דיווחו ש-67 מאנשיהם נהרגו בקרבות (ואילו הגאורגים טוענים שהמספר האמיתי הוא 400).

מסקנות מבצעיות

חשיבות ההכנה והתכנון

גורם משמעותי שתורם להצלחתו של צבא רוסיה במלחמה היה האופן שבו נערך לקראתה. הצלחתו להעביר אלפי חיילים וציוד כבד לדרום-

כוחות רוסיים בשטח גאורגיה
נראה שלרוסיה היו תוכניות מבצעיות מוכנות למלחמה נגד גאורגיה

שהשתתפו בתרגיל היו לאחר מכן חלק מכוח הפלישה לגאורגיה. נוסף על כך, מוצבי הפיקוד שהשתתפו בתרגיל נותרו מבצעיים לאחר סיום התרגיל, וארמיה 58 נותרה בכוננות.⁷

קיצור שרשרת הפיקוד

בעקבות המלחמה בגאורגיה ושתי המלחמות בצ'צ'ניה שוכנע צבא רוסיה לשנות את שרשרת הפיקוד הישנה ולקצרה. הרמטכ"ל הרוסי גנרל ניקולאי מקארוב הגיע למסקנה ששרשרת הפיקוד הקיימת מסורבלת ואינה מאפשרת לקבל החלטות במהירות, להפיץ את הפקודות לחיילים, להביא להידודיות (Interoperability) בין החילות השונים ובין הזרועות השונות ולייעל את הפיקוד. תפיסתו של הרמטכ"ל יושמה באופן חלקי כבר במהלך הלחימה בגאורגיה. נוסף על ארמיה 58 הפעיל צבא רוסיה בדרום-אוסטיה חמש חטיבות חי"ר ממונעות מתוגברות תחת מפקדה שנוצרה במיוחד לשם כך ולא תחת מפקדות הדיוויזיות שאליהן השתייכו החטיבות האלה.⁸

ניצחון היתרון הכמותי

נראה שניצחון רוסיה נבע בראש ובראשונה מיתרון כמותי, וכי המפנה בקרבות התחולל ברגע שהרוסים צברו די כוחות בזירה. כאמור, על פי ההערכות הפעיל צבא גאורגיה במלחמה בין 10,000 ל-11 אלף חיילים, ואילו צבא רוסיה הקצה למלחמה בין 25 ל-30 אלף חיילים. לצד החיילים הרוסים לחמו עוד אלפי חיילים ואנשי מיליציה אבחזים ואוסטים. במילים אחרות, יחסי הכוחות בכלל המערכה נטו בבירור לצד הרוסים בשיעור של 3:1.⁹

אוסטיה ולפתוח חזית שנייה באבחזיה בתוך זמן קצר ולמרות התנאים הטופוגרפיים הקשים מעידה על הכנה ועל תכנון מוקדמים. נראה שלרוסיה היו תוכניות מבצעיות מוכנות למלחמה נגד גאורגיה. ההכנות הרוסיות כללו, בין היתר: עריכת תרגיל "קווקז 2008" במחצית השנייה של יולי, תגבור כוחות בחבלים הבדלניים לפני המלחמה, שיקום מסילת הברזל באבחזיה (יוני-יולי 2008), העברת יחידות למצב של מוכנות קבועה והרכבתן בעיקר ממגויסי חובה שהתנדבו לשירות נוסף ("קונטרקטניקים"), אימון כוחות היבשה במבצעים משולבים יחד עם זרועות וגופים נוספים של הצבא ושל מערכת הביטחון, מעקב של המודיעין הצבאי אחר הפעילות של גאורגיה ושיבוץ אנשי מודיעין רוסים בשירות המודיעין של דרום-אוסטיה. ישנה הערכה שהרוסים גם הכינו מלאי חימוש ודלק בבסיסי אוויר קדמיים.⁵ לעומת זאת נטען שצבא גאורגיה לא תירגל לחימה נגד האויב הפוטנציאלי שלו - ארמיה 58 של צבא רוסיה - ולא תיכנן כיצד לחסום את מעבר רוקי המחבר בין דרום-אוסטיה לרוסיה. לצבא גאורגיה גם לא היו תוכניות לכיבוש ג'אוה, היישוב השני בגודלו בדרום-אוסטיה, שהיה למעוז הבדלנים האוסטים במהלך הלחימה בצחינוואלי.⁶

המעבר מתרגיל ללחימה

תרגיל "קווקז 2008" שערך צבא רוסיה במחצית השנייה של יולי שימש לו חזרה גנרלית לקראת היציאה למלחמה (בדומה לתרגיל "תחריר 41" שערך צבא מצרים ערב מלחמת יום הכיפורים). אחת ממטרות התרגיל - "תרגול מבצעים לאכיפת שלום באזורי לחימה" - תאמה את האופן שבו הגדיר הממשל הרוסי כלפי חוץ את מהלכיו בגאורגיה. נראה שרבים מבין 8,000 החיילים, 700 כלי הרכ"ם וכ-30 המטוסים

כשלים בתחום שיתוף הפעולה בין הכוחות השונים שהפעיל צבא רוסיה במהלך המלחמה הקשו עליו לנצח. בין הכשלים האלה בלט שיתוף הפעולה המוגבל בין חיל האוויר לפיקוד המרחבי ולכוחות היבשה: למפקד המחוז הצבאי של צפון הקווקז לא הייתה סמכות להפעיל כוחות אוויר. מפקד חיל האוויר ניהל את המערכה האווירית ממשרדו ולא נכח במוצב הפיקוד של מפקד המחוז הצבאי של צפון הקווקז. נוסף על כך בלט חסרונם של קציני סיוע ותיאום מטעם חיל האוויר בקרב כוחות היבשה. כוחות היבשה לא יכלו להכווין מטוסי קרב ומסוקי קרב משום שלא עמדו לרשותם מערכות קשר מתאימות.¹⁰

חשיבותן של העליונות האווירית ושל העליונות הימית

הרוסים ייחסו חשיבות רבה להשגת עליונות אווירית ועליונות ימית כדי להקל על פעולתם של כוחות היבשה וכדי למנוע הזרמת תגבורות לצבא גאורגיה. בעוד שהעליונות הימית הושגה בנקל באמצעות צי הים השחור, התקשו הרוסים - על פי כמה מקורות - להשיג עליונות אווירית מוחלטת. חרף היעדרם של מטוסי יירוט ושל מערך הגנה אווירית מקיף ומתואם הצליח צבא גאורגיה להסב אבדות לחיל

הרוסים ייחסו חשיבות רבה להשגת עליונות אווירית ועליונות ימית כדי להקל על פעולתם של כוחות היבשה וכדי למנוע הזרמת תגבורות לצבא גאורגיה

האוויר של רוסיה¹¹ - מה שהביא, כנראה, להפסקת טיסותיהם של מטוסי חיל האוויר הרוסי מעל צחינוואלי ביומיים הראשונים של המלחמה. נוסף על כך, מטוסי התקיפה של חיל האוויר הגאורגי הקטן הצליחו לפעול עד יומה האחרון של המלחמה - אם כי רק באופן ספורדי ולא מיטבי. לרשות חיל האוויר הגאורגי עמדו כמה מטוסי תקיפה מדגם Su-25 וכן מטוסי אימון מדגם L-29, ולטענת משרד ההגנה בטביליסי אף אחד מהם לא נפגע במלחמה. לעומת זאת הופלו שני כלי טיס בלתי מאוישים של גאורגיה מדגם הרמס 450 (המיוצרים בישראל). נראה שכוחות היבשה הרוסיים נאלצו להתמודד עם האיומים האוויריים באמצעות ההגנה האווירית הטקטית שלהם בלי לקבל סיוע של ממש ממטוסי חיל האוויר שלהם.¹²

מקורות אחרים טוענים שהיתרון המשמעותי ביותר של הרוסים על הגאורגים היה יכולתם להשיג מיד עליונות אווירית ולהתמודד ביעילות עם מערך ההגנה האווירית הגאורגי הכושל באמצעות שיבוש יכולות הפיקוד והשליטה שלו. הדבר נעשה - בין היתר - באמצעות לוחמה אלקטרונית ולוחמה קיברנטית. על פי המקורות האלה ערכו מטוסי ה-Su-25 הגאורגיים גיחה אחת בלבד לעבר מעבר רוקי, ולאחר מכן פורקו והוחבאו כדי שלא ייפלו בידי הרוסים. על פי גרסאות נוספות, הרוסים השמידו את כל מערך ההגנה האווירית של גאורגיה או לפחות את רובו.¹³

חשיבותן של הניידות ושל הפריסה המהירה

ליכולתו של צבא רוסיה להעביר במהירות כוחות גדולים לאזור הלחימה ולפרוס אותם שם בזריזות הייתה השפעה מכרעת על מהלך המלחמה. בהשוואה למלחמות קודמות, הפגינו הפעם הרוסים יכולת גבוהה לנייד כוחות ולפרוס אותם במהירות גם בתנאים טופוגרפיים קשים. שעות ספורות בלבד לאחר פרוץ המלחמה כבר הייתה חטיבת צנחנים רוסית מעורבת בלחימה בפרברי צחינוואלי. מדובר היה בכוח שכלל 1,550 חיילים ויותר מ-100 כלי רכב, והתלוו אליו 200 אנשים של המודיעין הצבאי. הכוח הרוסי הכפיל את עוצמתו בתוך 24 שעות, אף שהתגבורות לא הוטסו לזירה ולמרות התנועה האיטית של השיירות הצבאיות לעבר צחינוואלי דרך מעבר רוקי. גם כוחות מצי הים השחור של רוסיה הגיעו במהירות לזירה.¹⁴

חשיבותם של חסימת הצירים הראשיים ושל בידוד אזור הלחימה

תבוסתו של צבא גאורגיה הייתה מהירה מאוד בגלל מחדל חמור: הוא לא חסם את מעבר רוקי - ציר הגישה הנוח היחיד המחבר בין רוסיה לדרום-אוסטיה דרך הרי הקווקז. אי-חסימת הציר איפשרה לכוחות הרוסיים להגיע באין מפריע לדרום-אוסטיה.¹⁵

כפיפותו של מערך המסוקים לחיל האוויר

המלחמה בגאורגיה הטתה את הכף לטובת אלה בצבא רוסיה המבכרים להכפיף את מערך המסוקים לזרוע היבשה ולא לחיל האוויר. בדצמבר 2003 הוכפף מערך המסוקים (ובכללם מסוקי הקרב) של צבא רוסיה לחיל האוויר. עד אז הוא היה כפוף לזרוע היבשה. לטענת טייסי המערך, בכירי חיל האוויר היו טרודים במערכה האווירית ולא הקדישו זמן לתכנונם של מבצעי הסיוע המוסקים לכוחות היבשה. נוכח הסיוע המוגבל שהעניקו המוסקים לכוחות היבשה במהלך המלחמה נבחנת האפשרות להחזיר את המערך לשליטת זרוע היבשה.¹⁶

חשיבות אמצעי הזע"ט - במיוחד מול אויב בעל אמצעי לחימה דומים

מלחמת רוסיה-גאורגיה - שבה השתמשו שני הצדדים באמצעי לחימה דומים - הדגישה את חשיבותם של אמצעי הזע"ט (זיהוי עמית/טורף). המספר הגבוה יחסית של ההרוגים בקרב הכוחות הרוסיים נבע כנראה מ"אש ידידותית". אש כזאת היא תוצאה של היעדר אמצעי זע"ט בידי הכוחות הלוחמים.¹⁷

חשיבותם של אמצעי הפו"ש המודרניים

אמצעי הפיקוד והשליטה המודרניים חשובים להזרמת מידע, לניווט ולהכוונה. במהלך הלחימה נחשפו חולשותיו של מערך הפו"ש הרוסי המיושן ברובו והמתבסס על ציוד מהתקופה הסובייטית. בין היתר דווח שיחידות לא הצליחו לתקשר אלה עם אלה, ובשל כך נאלץ באחת הפעמים מפקד ארמיה 58 להשתמש בטלפון לווייני ששאל מעיתונאי; מפקד חיל האוויר ניהל את המערכה האווירית ממשרדו באמצעות טלפון נייד; צבא רוסיה לא הצליח להעביר מודיעין ליחידות ולפרוס מערכות לוחמה אלקטרונית נגד ההגנה האווירית של גאורגיה; חיל האוויר של רוסיה לא יכול היה להשתמש בחימוש מונחה מדויק המבוסס על GPS, משום שהאמריקנים הפסיקו את השירות של

לווייני ה-GPS לגאורגיה למשך 48 שעות. כדי לא להיות סמוכים על שולחנם של האמריקנים מקימים הרוסים מערכת משלהם של לווייני ניווט (הנקראת גלונאס), אך זו עדיין אינה מבצעית.¹⁸

המלחמה בגאורגיה שבה ומעידה עד כמה חשוב לנתח את היכולות הצבאיות של האויב, ובכלל זה את יכולתו להטיל יחידות למערכה, ועד כמה אסור להסתמך בלעדית על ניתוח כוונותיו של האויב

הכשרת המפקדים

בעקבות המלחמה בגאורגיה התבררה ביתר שאת החשיבות הרבה שיש להכשרת המפקדים. נראה שלצבא גאורגיה היו מעט מאוד קצינים בכירים מאומנים ובעלי הכשרה מספקת ושכלל, ככל שהמפקדים היו בכירים יותר, רמת המקצועיות שלהם הייתה נמוכה יותר. אצל הרוסים לא היה המצב טוב יותר: הרמטכ"ל של צבא רוסיה,

גנרל מקארוב, התלונן שצריך היה "לעבור קצין אחר קצין בכל הצבא כדי למצוא סא"ל, אל"ם או גנרל שיכלו להוביל חיילים ביד בטוחה" ושמפקדים "לא יכלו לעמוד במשימות שהוגדרו להם... הם 'איבדו את הראש' או סירבו למלא משימות".¹⁹

שימוש בחיילים מקצועיים

נראה שניצחנו של צבא רוסיה במלחמה נבע גם מכך שהוא הטיל למערכה חיילים מקצועיים או לכל הפחות חיילים ותיקים. בניגוד למלחמת צ'צ'ניה השנייה, בגאורגיה מיעטו הרוסים להטיל למערכה חיילים חסרי ניסיון וחסרי הכשרה צבאית של ממש. על פי הדיווחים, 70% מהחיילים שנשלחו לדרום-אוסטיה היו מגויסי חובה שהתנדבו לשירות נוסף - "קונטרקטניקים" - ואילו לאבחזיה נשלחו אך ורק "קונטרקטניקים" וחיילים מקצועיים.²⁰

יום הכיפורים של המודיעין הגאורגי?

המלחמה בגאורגיה שבה ומעידה עד כמה חשוב לנתח את היכולות הצבאיות של האויב, ובכלל זה את יכולתו להטיל יחידות למערכה, ועד כמה אסור להסתמך בלעדית על ניתוח כוונותיו של האויב: האם פניו למלחמה או לא. בעדותו בפני הוועדה הפרלמנטרית שהוקמה בעקבות המלחמה טען הרמטכ"ל של צבא גאורגיה, גנרל זאזא גוגאוה,

כוחות גאורגיים חולפים ליד בניין הרוס בעיר גורי, 9 באוגוסט 2008

נראה שניצחנו של צבא רוסיה נבע גם מכך שהוא הטיל למערכה חיילים מקצועיים או לכל הפחות חיילים ותיקים

שלשירותי המודיעין לא היה מידע שלפיו תתערב רוסיה במלחמה באמצעות פלישה לגאורגיה. לדבריו, במרוצת השנים קיימה רוסיה סדרה של תרגילים לאורך הגבול, ולפיכך התרגיל שערכה ביולי 2008 לא נראה מדאיג. נראה שלגאורגיה היה מידע על התגברות ועל הציד הרב ששלח צבא רוסיה לאבחזיה ולדרום-אוסטיה, אך היא התעלמה מהאפשרות שהכוחות האלה זמינים לפלוש לתחומה ונשענה על ניתוח שגוי של כוונותיה של מוסקבה.²¹

לוחמת מחשבים והמענה הגאורגי

נראה שבמלחמה בגאורגיה נעשה שימוש בלוחמת מחשבים במקביל ללחימה בשדה הקרב הפיזי באופן שחצה את גבולות המדינות המתעמתות. עם פרוץ המלחמה ב-8 באוגוסט הותקפו אתרי אינטרנט של ממשלת גאורגיה. ההערכה היא שגורמים מטעם הממשל הרוסי וכן האקרים ואזרחים מהשורה הם שביצעו את המתקפה המרוכזת.

אף שמוסקבה הופתעה, כנראה, מהעיתוי שבו בחרה גאורגיה לשים קץ לבדלנות בדרום-אוסטיה, הרי ביצועיו של צבא רוסיה במלחמה מעידים שההכנה והתכנון הטובים הצליחו להתגבר על ההפתעה הזאת

אולם לזו הייתה משמעות צבאית מוגבלת - אם בכלל - נוכח הפיגור הטכנולוגי של גאורגיה ואי-תלותה באינטרנט. המענה למתקפה היה העברת נכסי האינטרנט הרשמיים של גאורגיה לארה"ב, לאסטרטגיה ולפולין. בין היתר הסתייעו הגאורגים בשרתים ובאתרים של חברות אמריקניות פרטיות מתוך הנחה שהתוקפים לא יוכלו להתמודד עם אמצעי האבטחה שלהן.²²

סיכום

מבין שלל המסקנות המבצעיות שניתן להפיק מהמלחמה בין רוסיה לגאורגיה בולטות כמה שהן בסיסיות ומרכזיות. אלה שופכות אור על הסיבות לניצחונה הצבאי של רוסיה ולתבוסתה של גאורגיה. המסקנה המרכזית היא שאין תחליף להכנות ולתכנון טרם היציאה לקרב. ניכר שרוסיה התכוננה היטב לתרחיש של עימות פנימי בין גאורגיה לחבלים הבדלניים - עימות המתפתח למלחמה בינה לבין גאורגיה. סביר להניח שהיא אף טמנה במכוון מלכודת לגאורגיה וגירתה אותה לצאת לפעולה. אף שמוסקבה הופתעה, כנראה, מהעיתוי שבו בחרה גאורגיה לשים קץ לבדלנות בדרום-אוסטיה, הרי ביצועיו של צבא רוסיה במלחמה מעידים שההכנה והתכנון הטובים הצליחו להתגבר על ההפתעה הזאת. ההכנה והתכנון האלה כללו תגבור הכוחות בדרום-אוסטיה ובאבחזיה ומעבר מוצלח מניהול תרגיל לניהול מלחמה.

בניגוד לרוסים, הגאורגים לא התכוננו למלחמה ולא גיבשו תוכניות לקראתה. ניכר שגאורגיה נערכה לכל היותר לעימות עם הבדלנים

האוסטים, אך לא עם רוסיה. היעדר המוכנות נבע כנראה מההערכה השגויה שרוסיה תימנע מתגובה חריפה לפעילות הצבאית בדרום-אוסטיה. ההערכה השגויה הזאת מסבירה מדוע לא נערכו הגאורגים לחסום את מעבר רוקי לכניסת כוחות רוסיים ומדוע הם הותירו את החטיבה האכיזית ביותר שלהם בעיראק, בשעה שצבא רוסיה ניצב בשערי גאורגיה.

עם זאת ברור שגם הטובה שבחטיבות הגאורגיות לא הייתה מצליחה לעצור את שטף הכוחות הרוסיים בשל היתרון המספרי המוחץ שממנו הם נהנו. המסקנה: כששני צבאות שווים פחות או יותר באיכות אנשיהם ובטיב ציודם - ניצח זה שנהנה מיתרון מספרי. חרף העובדה שמבחינת צבא גאורגיה הייתה זו מלחמה על הבית, הרי העוצמה הצבאית הרוסית נתנה את הטון ופגעה קשות במורל של גאורגיה, בנחישותה להילחם ובאמונתה ביכולתה לנצח. זאת חרף הכשלים שנתגלו בצבא רוסיה, ובהם: שיתוף פעולה מוגבל בין הכוחות, קשיים בהשגת עליונות אווירית וציוד לקוי.

סיבה נוספת לניצחונה של רוסיה הייתה רצונה ויכולתה ללמוד ולהפיק לקחים ממלחמות העבר. נראה שגם במוסקבה הבינו את הצורך להתאים את הצבא למתאר החדש של העימותים. לאור זאת כבר במלחמה עצמה ניכרו ניצנים של רפורמה, כגון קיצור שרשרת הפיקוד. סביר להניח שהטמעת שינויים מעין אלה בכל הצבא - בהנחה שאכן ישנה כוונה להנהיג רפורמה נרחבת כל כך - תצריך זמן ומשאבים ותעורר קשיים חדשים. מכל מקום, השינויים האלה שנעשו תוך כדי הלחימה מעידים שצבא רוסיה, שדבקה בו תדמית של צבא הקופא על שמרי, מוכן ללמוד ולהתפתח.

המאמר הוא תקציר ממחקר שנעשה במסגרת אמ"ץ-תוה"ד. המחבר מודה לסא"ל בעז זלמנוביץ', לסא"ל (מיל') ד"ר יוסי הוכבאום, לרס"ן דן פיוטקין, למר שמואל שמואל ולסא"ל רוני אמיר על הסיוע שהגישו לו בכתיבת המאמר

הערות

1. Roy Allison, "Russia Resurgent? Moscow's Campaign to 'Coerce Georgia to Peace'", *International Affairs*, Vol. 84, No. 6, 2008, pp. 1146-1147; Timothy L. Thomas, "The Bear Went through the Mountain: Russia Apprises its Five-Day War in South Ossetia", *Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 22, 2009, pp. 37-38; Charles King, "The Five-Day War: Managing Moscow after the Georgia Crisis", *Foreign Affairs*, Vol. 87, No. 6, November-December 2008, pp. 4-5; Edward Lucas, *The New Cold War: Putin's Russia and the Threat to the West*, New York, Palgrave Macmillan, 2009, pp. 139-141
2. Allison, *op.cit.*, pp. 1145-1147, 1161-1166; King, *op.cit.*, pp. 4-6
3. תיאור מהלכי המלחמה מבוסס על דו"ח המשלחת הבינ-לאומית העצמאית לבירור עובדות על אודות הסכסוך בגאורגיה. את המשלחת מינה האיחוד האירופי עם תום המלחמה, והיא פירסמה את ממצאיה בספטמבר 2009: Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, *Report*, Vol. II, pp. 209-217, 219, 223, <http://www.ceiig.ch/Report.html>
4. לטענת הגאורגים, המתקפה על צחינוואלי החלה רק לאחר שכוחות רוסיים חדרו לדרום-אוסטיה דרך מעבר רוקי כבר ב-7 באוגוסט. הרוסים, לעומת זאת, טוענים

- Modern Air Defense War", **Aviation Week**, July 20th, 2009, p. 23
12. Pallin and Westerlund, **op.cit**, pp. 403, 406, 408; Makienko, **op.cit**; David A. Fulghum, Douglas Barrie, Robert Wall and Andy Nativi, "Georgian Military Folds under Russian Attack", **Aviation Week**, August 15th, 2008, www.aviationweek.com/aw/generic/story_generic/jsp?channel~aw&id~news/aw081808p2.xml; Denise Hammick, "Georgia Counts Cost of Conflict with Moscow", **Jane's Defence Weekly**, August 20th, 2008, p. 4
 13. Richard Giragosian, "Georgian Planning Flaws Led to Campaign Failure", **Jane's Defence Weekly**, August 20th, 2008, pp. 22-23; Lefebvre and McDermott, **op.cit**, pp. 5-6; Liklikadze, **op.cit**; Barabanov, **op.cit**; Robinson, **op.cit**, p. 26
 14. McDermott, Russia's Conventional Armed Forces, **op.cit**, pp. 66, 73-74; Barabanov, **op.cit**
 15. Giragosian, **op.cit**, p. 22
 16. Tor Bukkvoll, "Russia's Military Performance in Georgia", **Military Review**, November-December 2009, p. 58; McDermott, Russia's Conventional Armed Forces, **op.cit**, pp. 66, 72-73; Makienko, **op.cit**; Roger N. McDermott, "Russia Outlines Ambitious New Military Reforms", **Jane's Defence Weekly**, January 7th, 2009, p. 9
 17. McDermott, Russia's Conventional Armed Forces, **op.cit**, p. 71; Pallin and Westerlund, **op.cit**, pp. 410-411; Said Aminov, "Georgia's Air Defense in the War with South Ossetia", **Moscow Defense Brief**, Vol. 13, No. 3, 2008, www.webcitation.org/5h7JS55cj
 18. McDermott, Russia's Conventional Armed Forces, **op.cit**, pp. 70-71, 73; Pallin and Westerlund, **op.cit**, p. 407; Vladimir Isachenkov, "War Reveals Russia's Military Might and Weakness", **AP**, August 18th, 2008, www.msnbc.com/id/26270877
 19. Bukkvoll, **op.cit**, p. 58; Fulghum, Barrie, Wall and Nativi, **op.cit**; McDermott, Russia's Conventional Armed Forces, **op.cit**, pp. 68-69 לעומת ההתבטאות הזאת של רמטכ"ל צבא רוסיה יש הטוענים שהפיקוד הרוסי במלחמה היה יעיל חרף "בהירות בלתי מספקת ברמה הטקטית". ראו: Barabanov, **op.cit**.
 20. Klein, **op.cit**, p. 13; Pallin and Westerlund, **op.cit**, pp. 412-413; Cohen, Carafano and Szaszdi, **op.cit**; Giragosian, **op.cit**, p. 22; Bukkvoll, **op.cit**, p. 58.
 21. Lefebvre and McDermott, **op.cit**, pp. 13-14; Friedman, **op.cit**.
 22. Stephen W. Korns and Joshua E. Kastenber, "Georgia's Cyber Left Hook", **Parameters**, Winter 2008-2009, pp. 60, 65-67; William Matthews, "Georgia Cyberattacks did Little Harm", **Defense News**, August 18th, 2008, p. 16; Giragosian, **op.cit**, p. 23; Stephen W. Korns, "Botnets Outmaneuvered: Georgia's Cyberstrategy Disproves Cyberspace Carpet-Bombing Theory", **Armed Forces Journal**, January 2009, p. 27

שפלישתם החלה רק בצהרי 8 באוגוסט, לאחר המתקפה הגאורגית. לדיון בסוגיה ראו: אליסון, עמ' 1148-1149, **דו"ח המשלחת הבין-לאומית**, עמ' 20-21

5. Margarete Klein, "Military Implications of the Georgia War: Russian Armed Forces in Need of Reform", in Hans-Henning Schröder (ed.), **The Caucasus Crisis: International Perceptions and Policy Implications for Germany and Europe**, Berlin, German Institute for International and Security Affairs, November 2008, p. 13; Carolina Vendil Pallin and Fredrik Westerlund, "Russia's War in Georgia: Lessons and Consequences", **Small Wars and Insurgencies**, Vol. 20, No. 2, June 2009, pp. 400-401, 404-406; Ariel Cohen, James Jay Carafano and Lajos Szaszdi, "Russian Forces in the Georgian War: Preliminary Assessment and Recommendations", **Web Memo** No. 2031, August 20th, 2008, www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/wm2031.cfm?renderforprint=1; Koba Liklikadze, "Lessons and Losses of Georgia's Five-Day War with Russia", **Eurasia Daily Monitor**, Vol. 5, No. 185, September 26th, 2008, www.webcitation.org/5jZjEpcOy; George Friedman, "Georgia and the Balance of Power", **The New York Times Review of Books**, Vol. 55, No. 14, September 25th, 2008, www.nybooks.com/articles/21772; Stéphane Lefebvre and Roger N. McDermott, "Intelligence Aspects of the 2008 Conflict between Russia and Georgia", **Journal of Slavic Military Studies**, Vol. 22, 2009, p. 7; Tim Robinson, "Red Storm Risen: Lessons from Russia vs. Georgia", **Aerospace International**, November 2008, p. 25.
6. Liklikadze, **op.cit**.
7. Klein, **op.cit**, p. 13; Pallin and Westerlund, **op.cit**, pp. 405-406; Liklikadze, **op.cit**; Friedman, **op.cit**.
8. Roger N. McDermott, "Russia's Conventional Armed Forces and the Georgian War", **Parameters**, Spring 2009, pp. 68, 74, 76-77; Lefebvre and McDermott, **op.cit**, p. 5
9. Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, **op.cit**, Vol. II, pp. 214, 216; Mikhail Barabanov, "The August War between Russia and Georgia", **Moscow Defense Brief**, Vol. 13, No. 3, 2008, www.webcitation.org/5fm4fGQ5j; Pallin and Westerlund, **op.cit**, p. 410
10. McDermott, Russia's Conventional Armed Forces, **op.cit**, pp. 68, 73; Pallin and Westerlund, **op.cit**, pp. 407-408; Nikita Petrov, "Russian Army's Weakness Exposed during War in Georgia", **RIA Novosti**, September 9th, 2008, www.en.rian.ru/analysis/20080909/116657490-print.html; Konstantin Makienko, "Air Farce: The Russian Air Force didn't Perform Well during the Conflict in South Ossetia", **Russia & CIS Observer**, No. 4 (23), November 2008, www.cast.ru/eng/comments/?form~print&id~328
11. רוסיה מסרה רשמית שאיבדה במהלך המלחמה ארבעה מטוסים: שלושה מטוסי Su-25 ומפציץ אסטרטגי Tu-22M3 שנשלח ככל הנראה להפציץ את שדות התעופה של גאורגיה. לטענת גאורגיה בסך הכול נפלו עשרה כלי טיס רוסיים, ובכללם שני מטוסי Su-24 ומסוק Mi-24. להרחבה ראו: Robinson, **op.cit**, p. 26; David A. Fulghum and Douglas Barrie, "Russia vs. Georgia: Continuing Analysis of 2008 Conflict Shows it to be the First

